

CIT

Podatki i rachunkowość

Komentarz

Paweł Małecki, Małgorzata Mazurkiewicz

KOMENTARZE

WYDANIE **14**

CIT

Podatki i rachunkowość

Komentarz

Paweł Małecki, Małgorzata Mazurkiewicz

KOMENTARZE

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

WYDANIE

14

Stan prawny na 1 lipca 2023 r.

Wydawca
Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący
Kinga Zając

Opracowanie redakcyjne
JustLuk

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli misisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-683-9
14. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Przedmowa

Funkcja informacyjna systemu rachunkowości w warunkach gospodarki rynkowej jest jego fundamentalną funkcją. Informacje dostarczane z tego systemu muszą zaspokoić potrzeby szerokiego grona użytkowników, zwanych otoczeniem jednostki. Użytkowników tych można podzielić na następujące grupy:

- 1) aktualni właściciele oraz potencjalni inwestorzy – są szczególnie zainteresowani wynikami finansowymi i stopniem ryzyka działalności prowadzonej przez jednostkę gospodarczą;
- 2) kredytodawcy i pożyczkodawcy – ta grupa jest szczególnie zainteresowana zarówno stopniem płynności finansowej jednostki warunkującej realność spłaty krótkoterminowych zobowiązań, jak i jej wypłacalnością, rzutującą na ocenę ryzyka kredytowego;
- 3) kontrahenci rynkowi – są zainteresowani oceną ogólnej sytuacji finansowej jednostki i jej zamierzeniami na przyszłość;
- 4) jednostki konkurencyjne – są szczególnie zainteresowane aspektami finansowo-organizacyjnymi działalności jednostki dotyczącymi jej rentowności, rozmiarów oraz kierunków sprzedaży dóbr i usług, poziomu kosztów, cen i marż handlowych;
- 5) pracownicy – są szczególnie zainteresowani problemami wynagrodzenia za pracę oraz perspektywami działania jednostki w przyszłości w kontekście zatrudnienia, rozwoju i spraw płacowych;
- 6) władze lokalne – są zainteresowane ogólną sytuacją finansową jednostki gospodarczej i perspektywami jej istnienia oraz rozwoju w kontekście podatków lokalnych, dostarczania miejsc pracy, ochrony środowiska, lokalnych subwencji i dotacji;
- 7) instytucje i organizacje państwowe – są zainteresowane informacjami dla potrzeb makrostatystyki gospodarczej oraz polityki gospodarczej i fiskalnej;
- 8) Skarb Państwa – jest szczególnie zainteresowany zdarzeniami kształtującymi wynik finansowy jednostki oraz rzetelnością ich przekazywania w celu terminowego i prawidłowego rozliczania się jednostki z obciążeń podatkowych.

Zainteresowania tak szerokiego grona użytkowników systemu rachunkowości, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych, sprawiają, że musi być on systemem:

- 1) wszechstronnym i jednocześnie spójnym wewnętrznie,
- 2) wiarygodnym i użytecznym,
- 3) neutralnym i terminowym,
- 4) kompletnym i porównywalnym.

Powyższe wymagania powodują, że system ten jest objęty wieloma unormowaniami prawnymi, którymi są:

- 1) ustawa o rachunkowości i Krajowe Standardy Rachunkowości;
- 2) Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej;
- 3) dyrektywy Unii Europejskiej;
- 4) przepisy Głównego Urzędu Statystycznego, Narodowego Banku Polskiego, Komisji Nadzoru Finansowego i innych tego rodzaju instytucji.

Zarówno polskie, jak i międzynarodowe przepisy dotyczące rachunkowości kierują się pewnymi fundamentalnymi zasadami i metodami, np. koncepcją wiernego i rzetelnego obrazu przedsiębiorstwa (*true and fair view*) i wynikającymi z niej zasadami:

- 1) memoriałową (*accrual basis assumption*) – oznaczającą konieczność ujęcia w księgach rachunkowych jednostki wszystkich zdarzeń gospodarczych i związanych z nimi skutków, które wystąpiły w danym roku obrotowym;
- 2) współmierności (*matching principle*) – zakładającą merytoryczną i czasową zgodność przychodów, zysków i podobnych kategorii wynikowych z kosztami, stratami i podobnymi kategoriami wynikowymi uwzględnianymi w procedurze obliczania wyniku finansowego, osiągniętego przez jednostkę gospodarczą w danym okresie;
- 3) ostrożności (*prudence*) – oznaczającą „pesymistyczny” punkt widzenia przy wycenie każdej kategorii majątkowej i wynikowej w rachunkowości przedsiębiorstwa; przestrzeganie tej zasady zapewnia użytkownikowi informacji to, że sytuacja majątkowa i finansowa przedsiębiorstwa może być w rzeczywistości tylko lepsza, a nie gorsza od przedstawionej w sprawozdaniu finansowym;
- 4) kontynuacji działania (*going concern assumption*) – wynikającą wprost z zasady ostrożności i przyjmującą domniemanie dalszego prowadzenia przez jednostkę działalności gospodarczej w dającej się przewidzieć przyszłości w takim samym lub podobnym zakresie (M. Gmytrasiewicz, A. Karmańska, I. Olchowicz, *Rachunkowość finansowa, cz. 1, Wykład*, Warszawa 1996).

Księgi prowadzone zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów rachunkowych mają jednocześnie zapewniać taki przekrój oraz czas dostarczania informacji, aby jednostka mogła rzetelnie wypełnić swoje obowiązki w stosunku do wymienionego wcześniej użytkownika, jakim jest Skarb Państwa. Wpływ przepisów prawa podatkowego na sposób prowadzenia ksiąg rachunkowych znacząco wzrasta, począwszy od roku 2016, gdy zmieniające się przepisy Ordynacji podatkowej, Kodeksu karnego skarbowego, ustawy o VAT, ustawy o STIR oraz innych ustaw mających na celu uszczelnienie systemu podatkowego wymuszają, w sposób nieraz bardzo szczegółowy, ustalenia systemu kontroli wewnętrznej i rachunkowości.

Wzajemne odniesienia, oczekiwania i powiązania są bardzo dobrze widoczne i niejednokrotnie zapisane wprost w aktach prawnych, czego przykładem są art. 9 ust. 1, art. 9b ust. 1 pkt 2, art. 15 ust. 4e, art. 15a ust. 8 i in. u.p.d.o.p. oraz art. 11a pkt 1 u.r.

Przepisy u.p.d.o.p. określają kategorie oraz moment zaistnienia zdarzeń wywołujących skutki podatkowe niezależnie od przepisów rachunkowych. Efektem tego jest sytuacja, w której część zdarzeń jest rozpoznawana w tym samym czasie dla celów rachunkowych i podatkowych, część ma inny czas realizacji dla celów podatkowych w stosunku do rachunkowych, zaś jeszcze inna część, ujęta w księgach rachunkowych, nie będzie nigdy wpływać na dochód podatkowy (przychody trwale niestanowiące przychodów podatkowych i koszty trwale niestanowiące kosztów uzyskania przychodów).

Różnice trwale powodują zmianę efektywnej stopy procentowej podatku dochodowego w stosunku do stopy nominalnej i skutek ich działania jest na bieżąco ujmowany w księgach rachunkowych.

Różnice przejściowe (czasowe) między rachunkowymi i podatkowymi zasadami ujęcia zdarzeń gospodarczych przepisy rachunkowe eliminują, realizując nadrzędne zasady memoriału i współmierności przez wprowadzenie pojęcia podatku odroczonego.

W celu określenia zasad ujmowania, wyceny i prezentacji podatku odroczonego powstały Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 12 „Podatek dochodowy” oraz – zgodny z nim co do głównych zasad – Krajowy Standard Rachunkowości nr 2 „Podatek dochodowy”.

Przedmiotem naszych rozważań i komentarzy w niniejszym opracowaniu są zarówno sam podatek dochodowy od osób prawnych, jak i wpływ przepisów dotyczących tego podatku na sy-

stem rachunkowości, a więc: układ planu kont, ewidencję księgową zdarzeń gospodarczych, a także sposób ujęcia i wyceny efektów tych zdarzeń w sprawozdaniu finansowym jednostki. Mamy nadzieję, że dzięki takiemu ujęciu zagadnień podatkowych oraz rachunkowych pozycja ta stanie się dobrą i praktyczną pomocą dla osób zajmujących się na co dzień rachunkowością, podatkami albo obydwoma dziedzinami jednocześnie.

Zagadnienia prawnopodatkowe zostały omówione przez Pawła Małeckiego, natomiast aspekty rachunkowe i wybrane podatkowe opisała Małgorzata Mazurkiewicz.

Autorzy

pisach prawa podatkowego prawa i obowiązki instytucji kredytowej związane z działalnością tego oddziału. Ponieważ u.p.d.o.p. konsekwentnie ogranicza odliczanie strat podmiotów, które ulegały przekształceniom (z wyjątkiem spółki kapitałowej w spółkę kapitałową), wprowadzono do art. 7 ust. 3 pkt 6 u.p.d.o.p. nowy zapis uniemożliwiający rozliczenie straty w takim wypadku.

Odpowiednio na mocy zmienionego zapisu ust. 4a art. 7 u.p.d.o.p. – w przypadku gdyby w instytucji bankowej wystąpiła strata – nie uwzględnia się przy jej obliczeniu również strat instytucji kredytowej związanych z działalnością oddziału tej instytucji, którego składniki majątkowe zostały wniesione do spółki tytułem wkładu niepieniężnego na utworzenie banku na podstawie przepisów pr. bank.

6. Rozliczanie strat, gdy podatnik wybierze zryczałtowany podatek dochodowy spółek (CIT estoński)

Wprowadzony 1.01.2021 r. ryczałtowy podatek od dochodów spółek (CIT estoński) w znacznym stopniu modyfikuje sposób naliczania podatku dochodowego. Przede wszystkim podstawą do obliczania podatku w tym sposobie opodatkowania jest wynik bilansowy, a nie podatkowy. Z tych względów przed rozpoczęciem opodatkowania ryczałtem od dochodów podatnik musi podjąć wiele czynności rachunkowych oddzielających przychody i koszty podatkowe od przychodów i kosztów bilansowych (tych, dla których występują różne momenty ich ujmowania). Również strata podatkowa uzyskana w okresie przed rokiem obrotowym, który będzie rozliczany w oparciu o zryczałtowany podatek dochodowy, nie może już być rozliczana przy dochodach opodatkowanych ryczałtowo. Ustawodawca musiał zatem umożliwić odliczanie tych strat w inny sposób. Zgodnie z art. 7 ust. 7 podatnik, który w latach podatkowych poprzedzających pierwszy rok opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek osiągnął stratę ze źródła przychodów i nabył prawo do jej odliczenia, może obniżyć o wysokość tej nieodliczonej straty dochód ze źródła przychodów uzyskany w 2 latach podatkowych bezpośrednio poprzedzających pierwszy rok opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek. Takie odliczenie jest możliwe pod warunkiem stosowania tego zryczałtowanego opodatkowania przez okres co najmniej 4 lat podatkowych (czyli minimalny okres, jaki jest wymagany, jeśli podmiot wybierze zryczałtowany podatek dochodowy jako metodę rozliczania podatku dochodowego). Jednocześnie podatnik nie może odliczać tej straty od pierwszego roku opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek. Przepisy o zryczałtowanym podatku dochodowym od dochodów ze spółek opisane i omówione w rozdziale 6b ustawy (art. 28c–28t u.p.d.o.p.) przewidują przerwanie ryczałtowej metody rozliczania podatku od spółek kapitałowych w trakcie przewidywanego 4-letniego okresu stosowania tych zasad. W takiej sytuacji podatnik traci prawo do dokonania obniżenia dochodu o stratę na podstawie opisanych szczególnych przepisów (odliczenie straty od dochodów z 2 lat poprzedzających bezpośrednio okres opodatkowania ryczałtem). Ponieważ utrata tego prawa do odliczenia będzie miała miejsce po roku lub więcej od dnia dokonania odliczenia, podatnik musi dokonać korekty odliczonej w ten sposób straty i zapłacić należny podatek wraz z odsetkami.

Przykład

Podatnik wybiera ryczałt począwszy od 2022 r. Rok podatkowy podatnika pokrywa się z rokiem kalendarzowym. Podatnik składa zawiadomienie o wyborze opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek w styczniu 2022 r.

Dochody oraz straty podatnika w jednym źródle przychodów kształtowały się w latach 2016–2021 w sposób następujący (kwoty wyrażono w milionach złotych, kwota wskazana w nawiasie oznacza poniesienie straty):

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dochód/strata	30	20	25	30	(10)	15
Rozliczenie straty (art. 7 ust. 5)	-	-	-	-	-	(5)
Rozliczenie straty (art. 7 ust. 7)	n/d				-	(5)
Dochód po odliczeniu straty	30	20	25	30	-	5

W rozliczeniu za 2021 r. podatnik wykazał dochód w wysokości 15 000 000 zł, od którego odliczył 50% straty z 2020 r. (na podstawie art. 7 ust. 5 u.p.d.o.p.). Pozostała część dochodu z 2021 r. w wysokości 10 000 000 zł podatnik może jednorazowo pomniejszyć o pozostałą do odliczenia kwotę straty z 2020 r. – na podstawie art. 7 ust. 7 u.p.d.o.p., tj. o 5 000 000 zł. Dochód podatnika za 2021 r. po odliczeniu straty na podstawie art. 7 ust. 5 i 7 u.p.d.o.p. wynosi 5 000 000 zł. Podatnik wybiera ryczałt począwszy od 2022 r.

Dochody oraz straty podatnika w jednym źródle przychodów kształtowały się w latach 2016–2021 w sposób następujący (kwoty wyrażono w milionach złotych, kwota wskazana w nawiasie oznacza poniesienie straty):

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dochód/strata	(10)	5	(8)	2	3	8
Rozliczenie straty (art. 7 ust. 5)	-	(5)	-	(2)	(3)	(4)
Rozliczenie straty (art. 7 ust. 7)	n/d				-	(4)
Dochód po odliczeniu straty	-	-	-	-	-	-

Po rozliczeniu dochodu za 2021 r. i strat z lat 2016–2021, na podstawie art. 7 ust. 5 u.p.d.o.p., podatnik ma nierozliczoną stratę w kwocie 4 000 000 zł (połowa straty z 2018 r.). Strata ta, na podstawie art. 7 ust. 5 u.p.d.o.p., mogłaby zostać rozliczona nie później niż w rozliczeniu za 2023 r.

Zgodnie z założeniami podatnik wybiera opodatkowanie ryczałtem począwszy od 2022 r. W związku z powyższym:

- traci on w sposób bezwzględny prawo do rozliczenia straty na podstawie art. 7 ust. 5 u.p.d.o.p. od dochodów osiągniętych od 2022 r.,
- nabywa prawo do rozliczenia straty w latach 2020 i 2021 na podstawie art. 7 ust. 7 u.p.d.o.p., w części nieodliczonej na podstawie art. 7 ust. 5 u.p.d.o.p.

Podatnik odlicza stratę podatkową (4 000 000 zł) w rozliczeniu za 2021 r. na podstawie art. 7 ust. 7 u.p.d.o.p. Odliczenie jest nieograniczone (w odróżnieniu od rozliczenia na podstawie art. 7 ust. 5 u.p.d.o.p.), dzięki czemu strata może zostać rozliczona w wysokości odpowiadającej 100% jej wartości. Jeżeli podatnik naruszy warunki opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek (np. w 2023 r. wspólnik spółki będący osobą fizyczną sprzeda udziały w spółce na rzecz osoby prawnej), to na podstawie art. 7 ust. 8 u.p.d.o.p. utraci nabyte warunkowo prawo do rozliczenia straty na podstawie art. 7 ust. 7 u.p.d.o.p. Oznacza to konieczność złożenia korekty zeznania za 2021 r., w którym podatnik rozliczył stratę, jak również obowiązek zapłaty odsetek za zwłokę – naliczonych od dnia, w którym podatnik skorzystał z tego obniżenia (np. od dnia złożenia zeznania podatkowego). Jeśli podatnik dokonał odliczenia straty na podstawie art. 7 ust. 7 u.p.d.o.p. w dniu 31.03.2022 r. – naliczenie odsetek powinno zostać dokonane od tego dnia. Jednocześnie podatnik utraci prawo do opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek z końcem roku poprzedzającego rok podatkowy, w którym nie spełnił warunku, o którym mowa w art. 28j ust. 1 pkt 4 u.p.d.o.p., tj. z końcem 2022 r. (art. 28l ust. 1 pkt 4 lit. a u.p.d.o.p.). Utrata prawa do rozliczenia straty

na podstawie art. 7 ust. 7 u.p.d.o.p. nie oznacza powtórnego nabycia prawa do rozliczenia straty na podstawie art. 7 ust. 5 u.p.d.o.p. Podatnik nie będzie zatem mógł uwzględnić w rozliczeniu za 2023 r. strat poniesionych przed przystąpieniem do ryczałtu od dochodów spółek.

Po zaprzestaniu stosowania opodatkowania ryczałtem podatnik może rozliczać przyszłe straty (powstałe po okresie opodatkowania ryczałtem) na zasadach określonych w art. 7 ust. 5 u.p.d.o.p. Jeśli zatem podatnik poniesie stratę w 2023 r. (tj. gdy w wyniku naruszenia warunków opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek powróci do opodatkowania na zasadach ogólnych), strata ta będzie mogła być odliczona na podstawie art. 7 ust. 5 u.p.d.o.p. w latach kolejnych, tj. począwszy od 2024 r. (pod warunkiem opodatkowania na ogólnych zasadach).

IV. Szczególne zasady ustalania dochodu

Podstawowym parametrem wyznaczającym wysokość opodatkowania jest dochód i określaniu dochodu poświęcona jest znaczna część artykułów komentowanej ustawy. Artykuł 7 u.p.d.o.p. opisuje podstawowe ogólne zasady określania dochodu. Ponieważ dochód stanowi różnicę między przychodami a kosztami, dopiero analiza art. 12 u.p.d.o.p. (przychody) oraz art. 15 i 16 u.p.d.o.p. (koszty) pozwala przybliżyć sposób wyliczenia tego parametru. Przychodem w rozumieniu komentowanej ustawy jest każde przysporzenie majątkowe, niezależnie od sposobu jego powstania. Kosztem uzyskania tego przychodu będą wszelkie koszty poniesione w celu uzyskania przychodu lub zachowania albo zabezpieczenia źródła przychodów. Ustawodawca wymienia wyjątki, w których podstawą opodatkowania nie będzie dochód, tylko przychód. Tymi wyjątkami są przychody:

- 1) uzyskiwane przez podatników posiadających ograniczony obowiązek podatkowy z tytułu należności licencyjnych, odsetek i innych usług wymienionych w art. 21 u.p.d.o.p.;
- 2) z tytułu dywidend i innych przychodów z tytułu udziału w zyskach osób prawnych mających siedzibę i zarząd na terytorium RP wymienionych w art. 22 u.p.d.o.p.

Wyjątkowy sposób ustalania podatku opisany powyżej jest omówiony szczegółowo w komentarzu do art. 21 oraz 22.

Ponadto ustawodawca przewiduje obliczanie podatku od dochodu ustalanego w inny sposób niż według zasad ogólnych. Szczególne zasady ustalania dochodu dotyczą:

- 1) ustalania dochodu w przypadku udziału w zyskach osób prawnych (art. 7b ust. 1 pkt 1 u.p.d.o.p.);
- 2) ustalania dochodu w sposób szacunkowy przez organ podatkowy w przypadku podmiotów powiązanych (art. 11 u.p.d.o.p. – do 31.12.2018 r., a od 1.01.2019 r. – art. 11c oraz 11i u.p.d.o.p.);
- 3) zagranicznej spółki kontrolowanej (art. 24a u.p.d.o.p.).

Również taki sposób ustalania dochodu został omówiony w komentarzu odpowiednio do art. 7b, do 31.12.2018 r. – art. 11, a od 1.01.2019 r. – art. 11c i 11i oraz art. 24a u.p.d.o.p.

V. Różnice w rachunkowym i podatkowym ujęciu dochodu

Podstawą określenia dochodu podatkowego są księgi rachunkowe jednostki. Dochód ten można określić na dwa różne, dające ten sam wynik, sposoby.

Pierwszy z nich jest metodą bezpośrednią, polegającą na zsumowaniu z kont wynikowych jednostki wyłącznie przychodów z kont przychodowych oznaczonych jako podatkowe oraz kosztów z kont kosztowych oznaczonych jako podatkowe i porównaniu obydwu sum.

Drugi sposób jest metodą pośrednią. Zgodnie z nią wynik finansowy brutto jednostki, określony na podstawie ksiąg rachunkowych, koryguje się o:

- 1) przychody przejściowo niestanowiące przychodów podatkowych – art. 12 ust. 4 u.p.d.o.p.;
- 2) koszty niestanowiące kosztów podatkowych (w sposób trwały lub przejściowy) – art. 16 ust. 1 u.p.d.o.p.;
- 3) dochody lub straty wolne od podatku – art. 7 ust. 3 pkt 1 i 3 u.p.d.o.p.;
- 4) przychody i koszty z działalności, do której nie mają zastosowania przepisy u.p.d.o.p. – art. 2 ust. 1 u.p.d.o.p.;
- 5) dochody i straty z udziału w spółkach niemających osobowości prawnej, ze wspólnej własności, wspólnego posiadania lub wspólnego użytkowania rzeczy i praw majątkowych – art. 5 ust. 1 i 2 u.p.d.o.p.;
- 6) przychody z dywidend i inne przychody z tytułu udziału w zyskach osób prawnych – art. 7b ust. 1 pkt 1 u.p.d.o.p.;
- 7) przychody uzyskane z zagranicy – art. 3 ust. 1 u.p.d.o.p.;
- 8) koszty i przychody zarachowane w poprzednich okresach sprawozdawczych (w związku z tym niewpływające już na bieżący wynik finansowy), które podatkowo są rozpoznawane dopiero w bieżącym okresie.

Metoda pośrednia obliczania dochodu podatkowego i podstawy opodatkowania jest niezbędna przy sporządzaniu sprawozdania finansowego. Obowiązkowym elementem informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego (por. załącznik nr 1 do u.r. – „Dodatkowe informacje i objaśnienia”, pkt 2.6) jest bowiem rozliczenie głównych pozycji różniących podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym od wyniku finansowego (zysku, straty) brutto. Dla jednostkowych oraz skonsolidowanych sprawozdań finansowych, sporządzanych zgodnie z ustawą o rachunkowości, z datą sporządzenia po 1.10.2018 r., zmienione przepisy u.r. i KRS wprowadziły obowiązek ich przygotowania w schematach e-sprawozdań, według wzorów umieszczonych na stronie Ministerstwa Finansów dla osób prawnych i odpowiednio na stronie szefa KAS dla osób fizycznych. Informacja dodatkowa jest w zasadzie jedynym elementem sprawozdania finansowego nie objętym schematem, ale tu wyjątkiem jest właśnie nota uzgadniająca wynik finansowy brutto do podstawy opodatkowania według reguł opisanych powyżej. Przygotowanie, a nawet automatyczne generowanie takiej noty jest możliwe przy odpowiednio ustawionym planie kont i księgowaniach. Ustawienia takie dają jednocześnie efekt transparentności w strukturze JPK księgi rachunkowej.

W tym miejscu warto podkreślić, że możliwość rozliczenia strat podatkowych z lat poprzednich, zgodnie z art. 7 ust. 5 u.p.d.o.p., w przypadku osiągnięcia dochodu podatkowego jest rozpoznawana rachunkowo jako potencjalne źródło przyszłych korzyści ekonomicznych. W związku z powyższym istnieje możliwość ujęcia w sprawozdaniu finansowym jednostki przyszłego obniżenia podatku dochodowego związanego z poniesionymi wcześniej stratami jako aktywa z tytułu podatku odroczonego.

Zarówno KSR nr 2, jak i MSR nr 12 nakazują w tym względzie zachowanie w sposób szczególnie restrykcyjny zasady ostrożnej wyceny.

Zgodnie z pkt 11.11 KSR nr 2 (Dz.Urz. Min. Fin. z 2010 r. Nr 7, poz. 31) nie później niż na dzień bilansowy jednostka powinna ustalić, czy doszło do utraty wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Uznaje się, że nie doszło do utraty wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego, jeżeli jest prawdopodobne, że w przyszłości zostanie osiągnięta podstawa opodatkowania pozwalająca na potrącenie ujemnych różnic przejściowych i odliczenie strat podatkowych.

Od 1.01.2018 r. wyodrębnienie dwóch źródeł przychodów w u.p.d.o.p. wymaga wprowadzenia odpowiedniej ewidencji analitycznej w księgach rachunkowych. Tworzenie składnika aktywów w związku z poniesioną stratą należy bowiem rozpatrywać odrębnie dla każdego źródła przychodów wymienionego w komentowanej ustawie.

Art. 7a. 1. W podatkowych grupach kapitałowych dochodem ze źródła przychodów jest nadwyżka sumy dochodów wszystkich spółek tworzących grupę uzyskanych z danego źródła przychodów nad sumą ich strat poniesionych z tego źródła przychodów. Jeżeli za rok podatkowy suma strat poniesionych z danego źródła przychodów przez spółki wchodzące w skład podatkowej grupy kapitałowej przekracza sumę dochodów uzyskanych z tego źródła, różnica stanowi stratę podatkowej grupy kapitałowej poniesioną ze źródła przychodów. Dochody i straty spółek oblicza się zgodnie z art. 7 ust. 2 i 3.

2. Straty, o której mowa w ust. 1, poniesionej przez podatkową grupę kapitałową nie pokrywa się z dochodu poszczególnych spółek w razie upływu okresu obowiązywania umowy lub po utracie statusu podatkowej grupy kapitałowej.

3. Z dochodu podatkowej grupy kapitałowej nie pokrywa się strat spółek wchodzących w skład grupy, poniesionych przez nie w okresie przed powstaniem grupy.

4. Dochód ze źródła przychodów podatkowej grupy kapitałowej osiągnięty za rok podatkowy może zostać obniżony o stratę z tego źródła przychodów poniesioną w okresie przed utworzeniem grupy przez spółkę tworzącą tę grupę, jeżeli są spełnione łącznie następujące warunki:

- 1) strata ta podlegałaby odliczeniu od dochodu tej spółki na podstawie art. 7 ust. 5, gdyby spółka ta nie weszła w skład podatkowej grupy kapitałowej;
- 2) strata została poniesiona przez spółkę nie wcześniej niż w piątym roku podatkowym, poprzedzającym rok podatkowej grupy kapitałowej, za który dokonuje się tego obniżenia;
- 3) strata nie została odliczona od dochodu spółki na podstawie art. 7 ust. 5;
- 4) spółka osiągnęła w roku podatkowym, za który dokonuje się tego obniżenia, dochód z tego źródła przychodów, z którego poniesiona została strata.

5. Kwota obniżenia, o którym mowa w ust. 4, nie może przekroczyć 50% wysokości straty oraz nie może przekroczyć kwoty dochodu ze źródła przychodów osiągniętego w roku podatkowym, za który dokonuje się tego obniżenia, przez spółkę wchodzącą w skład podatkowej grupy kapitałowej, która poniosła tę stratę.

I. Wprowadzenie

Artykuł 7a u.p.d.o.p. jest zapisem uzupełniającym kwestie rozliczeń PGK. Dochodem PGK jest nadwyżka dochodów nad stratami osiągniętymi przez spółki wchodzące w skład grupy. Jeśli suma strat uzyskiwanych przez spółki z grupy kapitałowej przewyższy sumę dochodów, to PGK ponosi stratę. Do 31.12.2021 r. powodowało to zakończenie działalności grupy kapitałowej, ponieważ nie uzyskano udziału dochodów w przychodach w wysokości przekraczającej 2% (uchylony art. 1a ust. 2 pkt 4 u.p.d.o.p.). Jednocześnie takiej straty w czasie obowiązywania tych przepisów żaden podatnik już nie mógł odliczyć. Natomiast zmiany dokonane od 1.01.2018 r. w zakresie wyodrębnienia dwóch źródeł przychodów dotyczą również grupy kapitałowej. Przychody i koszty dla każdego źródła należy rozliczać odrębnie w ramach grupy kapitałowej. Mogło się więc zdarzyć, że PGK uzyska dochód łączny wyższy niż 2% uzyskanych przychodów, ale w zakresie jednego ze źródeł, np. dochodów z kapitałów pieniężnych, poniesie stratę możliwą do odliczenia w ciągu 5 kolejnych lat od dochodu z tego samego źródła. Od 1.01.2022 r. taką stratę będzie można dalej odliczać, ponieważ spadek rentowności poniżej 2% nie powoduje już utraty prawa do dokonywania rozliczeń w ramach PGK.

z wydatkowaniem środków pieniężnych na udzielenie kredytu, czy też na jej nabycie od innego banku.

Sytuacja ta powodowała, że banki hipoteczne nie korzystały w praktyce z metody nabywania wierzytelności innych banków, co było zjawiskiem niekorespondującym z celem funkcjonowania podmiotów wyspecjalizowanych w pozyskiwaniu finansowania długoterminowego. Równocześnie, jeżeli banki hipoteczne przyjęłyby w szerokim zakresie taki kierunek działania, zostałyby zmuszone do prowadzenia dwóch różniących się w znacznym stopniu systemów ewidencji rachunkowo-podatkowej oraz stworzenia wysoce rozbudowanego systemu oceny ryzyka, co w sposób oczywisty odbiłoby się negatywnie na skutkach finansowych ich działalności. Utrzymywanie odmiennego stanu prawnego na gruncie prawa podatkowego nie znajdowało uzasadnienia, a ponadto znacznie ograniczało możliwość wykorzystania potencjału istniejących wierzytelności kredytowych skumulowanych w bankach uniwersalnych, stanowiąc realną barierę dla rozwoju polskiego rynku listów zastawnych i zmian struktury finansowania długookresowego sektora bankowego. Z tych powodów umożliwiono ujmowanie w kosztach opisanych powyżej wierzytelności.

Kończąc omawianie nieściągalnych kredytów (pożyczek) i strat rozliczonych w kosztach podatkowych, należy zauważyć, że częściej i szybciej bank będzie tworzył rezerwy na te kredyty i pożyczki – i w tym czasie dokona rozliczenia kosztów podatkowych – nie będzie zaś czekał na udowodnienie nieściągalności kredytu (pożyczki).

4. Aspekty rachunkowe wierzytelności wątpliwych i nieściągalnych

Ważnymi zagadnieniami są księgowo ujęcie i kontrola wierzytelności trudno ściągalnych. Z rozważań zawartych w poprzednich trzech podpunktach wynika, że priorytetowymi zadaniami przedsiębiorcy mającego do czynienia z trudno ściągalnymi wierzytelnościami są niedopuszczenie do ich przedawnienia i maksymalnie skuteczna windykacja. Powyższe zagadnienia można uzupełnić o uprawnienia wierzyciela do skorzystania z ulgi na złe długi w VAT, wprowadzone przez u.r.o.a.g. 1.01.2013 r. do u.p.t.u. Zgodnie z art. 89a u.p.t.u. podatnik może skorygować podstawę opodatkowania oraz podatek należny z tytułu dostawy towarów lub świadczenia usług na terytorium kraju w przypadku wierzytelności, których nieściągalność została uprawdopodobniona. Korekta dotyczy również podstawy opodatkowania i kwoty podatku przypadającej na część kwoty wierzytelności, której nieściągalność została uprawdopodobniona.

Nieściągalność wierzytelności uważa się za uprawdopodobnioną w przypadku, gdy wierzytelność nie została uregulowana lub zbyta w jakiegokolwiek formie w ciągu 90 dni (do 31.12.2018 r. – w ciągu 150 dni) od dnia upływu terminu jej płatności określonego w umowie lub na fakturze (art. 89a ust. 1a u.p.t.u.).

Przepis stosuje się w przypadku, gdy spełnione są następujące warunki:

- 1) dostawa towaru jest dokonywana lub usługi są świadczone na rzecz podatnika, o którym mowa w art. 15 ust. 1, zarejestrowanego jako podatnik VAT czynny, niebędącego w trakcie postępowania restrukturyzacyjnego w rozumieniu pr. res., postępowania upadłościowego ani likwidacji;
- 2) na dzień poprzedzający dzień złożenia deklaracji podatkowej, w której dokonuje się korekty, o której mowa w ust. 1:
  - a) wierzyciel i dłużnik są podatnikami zarejestrowanymi jako podatnicy VAT czynni,
  - b) dłużnik nie jest w trakcie postępowania restrukturyzacyjnego w rozumieniu pr. res., postępowania upadłościowego ani likwidacji;
- 3) od daty wystawienia faktury dokumentującej wierzytelność nie upłynęły 2 lata, licząc od końca roku, w którym została ona wystawiona.

Sposoby postępowania przedsiębiorcy i ujęcie w księgach rachunkowych najlepiej zilustrować przykładem.

Przykład

W styczniu 2021 r. spółka A dostarczyła spółce B towar o wartości netto 40 000 zł (VAT: 9200 zł). Operację gospodarczą udokumentowała fakturą wystawioną 5 lutego. Termin płatności należności określono na 19.02.2021 r. Należność nie została uregulowana. W maju upłynął 90. dzień od wyznaczonego terminu płatności. Do dnia złożenia deklaracji podatkowej za ten okres wierzytelność nie została uregulowana, w związku z czym spółka A skorzystała z ulgi na złe długi.

Spółka przyjęła w swojej polityce rachunkowości następujące zasady:

- korekta VAT należnego z tytułu ulgi na złe długi jest księgowana w korespondencji z kontem 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności – korekta VAT”;
- na należności przeterminowane powyżej 270 dni tworzy się 100-procentowy odpis aktualizujący.

W związku z powyższym spółka A w czerwcu 2018 r. na podstawie dokumentu PK ujęła korektę (zmniejszenie) VAT należnego zapisem:

- 9 200 – **Wn konto 22-2** „Rozrachunki z urzędem skarbowym z tytułu VAT należnego”,
- 9 200 – **Ma konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności – korekta VAT”.

Wariant I

Wierzytelność zostaje uregulowana przez dłużnika po 30.05.2021 r., przed upływem 270 dni od terminu wymagalności.

Na dzień uregulowania wierzytelności spółka A wykonuje następujące księgowania:

- 9 200 – **Wn konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”,
- 9 200 – **Ma konto 22-2** „Rozrachunki z urzędem skarbowym z tytułu VAT należnego”.

Wariant II

Wierzytelność nie zostaje uregulowana przez dłużnika przed upływem 270 dni od terminu wymagalności.

Z upływem 270. dnia od terminu wymagalności spółka A, zgodnie z przyjętą polityką (zasadami) rachunkowości, tworzy odpis aktualizujący i wykonuje następujące księgowania:

- 40 000 – **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne, analitycznie NKUP”,
- 40 000 – **Ma konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”.

Wariant IIa

Wierzytelność zostaje uregulowana przez dłużnika po upływie 270 dni od terminu wymagalności:

- 49 200 – **Wn konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”,
- 40 000 – **Ma konto 76-0** „Pozostałe przychody operacyjne” (NP),
- 9 200 – **Ma konto 22-2** „Rozrachunki z urzędem skarbowym z tytułu VAT należnego”.

Wariant IIb

Wierzytelność nie zostaje uregulowana przez dłużnika i jednostka kieruje sprawę na drogę postępowania sądowego, a następnie, po uzyskaniu prawomocnego wyroku, na drogę postępowania egzekucyjnego. W momencie przekazania sprawy na drogę postępowania egzekucyjnego nieściągalność wierzytelności zostaje uprawdopodobniona i jednostka może (**ale nie musi!**) potrącić wartość netto w kosztach uzyskania przychodu:

- 40 000 – **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne” (analitycznie KUP),
- 40 000 – **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne” (analitycznie NKUP).

Jeżeli jednostka potrąci wartość netto odpisu aktualizującego w kosztach podatkowych, to każdą odzyskaną przez komornika kwotę w części netto musi rozpoznać w przychodach podatkowych, zaś odzyskaną część VAT uwzględnić w deklaracji VAT.

Dla przykładu założmy, że komornik odzyskał dla jednostki 12 300 zł, a na pozostałą część wydał decyzję o nieściągalności.

Jednostka powinna wykonać następujące księgowania:

12 300 – **Wn konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”,

10 000 – **Ma konto 76-0** „Pozostałe przychody operacyjne” (PP),

2 300 – **Ma konto 22-2** „Rozrachunki z urzędem skarbowym z tytułu VAT należnego”,

36 900 – **Wn konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”,

36 900 – **Ma konto 20-1** „Rozrachunki z odbiorcami”.

Jeżeli odpis aktualizujący nie został potrącony w kosztach uzyskania przychodu, księgowania są następujące:

12 300 – **Wn konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”,

10 000 – **Ma konto 76-0** „Pozostałe przychody operacyjne” (NP),

2 300 – **Ma konto 22-2** „Rozrachunki z urzędem skarbowym z tytułu VAT należnego”,

6 900 – **Wn konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”,

6 900 – **Ma konto 20-1** „Rozrachunki z odbiorcami”.

Część netto nieodzyskanej wierzytelności jednostka może spisać i potrącić w kosztach w momencie udokumentowania jej nieściągalności. Księgowania są wówczas następujące:

30 000 – **Wn konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”,

30 000 – **Ma konto 76-0** „Pozostałe przychody operacyjne” (NP),

30 000 – **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne” (analitycznie KUP),

30 000 – **Ma konto 20-1** „Rozrachunki z odbiorcami”.

5. Rezerwy tworzone na pokrycie wierzytelności, których nieściągalność została uprawdopodobniona

Kolejnym kosztem rachunkowym, niebędącym kosztem podatkowym, dotyczącym wierzytelności, jest koszt związany z tworzeniem rezerw na pokrycie wierzytelności, których nieściągalność została uprawdopodobniona. Zapis tworzący tę zasadę ujęty jest w art. 16 ust. 1 pkt 26 u.p.d.o.p. Rezerwy na nieściągalne wierzytelności, o których mowa w tym przepisie, **dotyczą rezerw na ryzyko związane z działalnością banków** utworzonych zgodnie z przepisami o rachunkowości. Te przepisy to rozporządzenie Ministra Finansów z 16.12.2008 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (Dz.U. z 2021 r. poz. 1238).

Artykuł 16 ust. 1 pkt 26 u.p.d.o.p. dotyczy zatem wyłącznie banków, nawiązując tym samym do art. 16 ust. 1 pkt 25 lit. b oraz c. Informuje o tym wyrok NSA z 18.05.2012 r., II FSK 482/11, LEX nr 1164444, w którym czytamy: „Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe nie mogą tak jak banki zaliczać do kosztów uzyskania przychodów rezerw tworzonych na pokrycie wymagalnych, a nieściągalnych kredytów i pożyczek”.

Rozwiązania przyjęte w obu przepisach (art. 16 ust. 1 pkt 26 lub 25 lit. b oraz c u.p.d.o.p.) są nieco odmienne. Jednak uprawdopodobnienie nieściągalności wierzytelności umożliwia szybsze rozliczenie jej w kosztach podatkowych. W wyroku NSA w Katowicach z 26.04.1999 r., I SA/Ka 1627/97, LEX nr 61211, stwierdzono, że: „Regulacje art. 16 ust. 1 pkt 25 i 26 oraz art. 16 ust. 2 u.p.d.o.p. wskazują, że jedyną wspólną przesłanką zaliczenia w poczet kosztów uzyskania przychodów wierzytelności odpisanych jako nieściągalne oraz rezerw na pokrycie takich wierzytelności jest to, by wierzytelności takie były uprzednio zarachowane jako przychody należne, a zatem by podlegały opodatkowaniu. Pozostałe natomiast przesłanki zaliczania ww. tytułów w poczet kosztów uzyskania przychodów są już jednak całkowicie odmienne. **Tak więc, o ile w przypadku rezerw na nieściągalne wierzytelności, wystarczające będzie uprawdopodobnienie nieściągalności, o tyle w przypadku odpisanych wierzytelności konieczne staje się udokumentowanie nieściągalności, w sposób prawem przewidziany [podkr. aut.]”.**

Zasadą wpisaną w powołany art. 16 ust. 1 pkt 26 u.p.d.o.p. jest więc brak kosztu podatkowego przy tworzeniu takiej rezerwy. Istnieją tu jednak wyjątki. Koszt podatkowy stanowią bowiem rezerwy, których nieściągalność została uprawdopodobniona, na należności z tytułu udzielonych przez bank kredytów (pożyczek) oraz gwarancji (poręczeń) spłaty kredytów i pożyczek, pomniejszonych o wartość rezerw dotyczącą odsetek, prowizji i opłat, które zostały utworzone na pokrycie różnych rezerw.

Zmiana w ust. 1 pkt 26 wprowadzona 1.01.2018 r. miała na celu uporządkowanie (ucztylenie) nowelizowanych przez wiele lat regulacji dotyczących uznawania za koszty uzyskania przychodów rezerw celowych w bankach stosujących krajowe standardy rachunkowości, tj.:

- 1) we wszystkich bankach;
- 2) w bankach hipotecznych z tytułu nabytych wierzytelności w celu emisji listów zastawnych;
- 3) w bankach realizujących program restrukturyzacji na podstawie odrębnych ustaw, wymienionych w art. 4a pkt 5 u.p.d.o.p.

W odniesieniu do banków wyszczególnionych w pkt 26 lit. a kosztami uzyskania przychodów tak jak dotychczas są rezerwy utworzone na pokrycie należności, pomniejszonych o wartość rezerw dotyczącą odsetek, prowizji i opłat (innych należności umownych), dotyczące:

- 1) udzielonych przez bank wymagalnych, a nieściągalnych kredytów (pożyczek);
- 2) wymagalnych, a nieściągalnych należności z tytułu udzielonych przez bank po 1.01.1997 r. gwarancji (poręczeń) spłaty kredytów (pożyczek);
- 3) udzielonych kredytów (pożyczek), zakwalifikowanych do kategorii wątpliwych, na podstawie przepisów, o których mowa w art. 16 ust. 3 – do wysokości nie większej niż 25% tej kwoty kredytu (pożyczki), na którą została utworzona rezerwa;
- 4) należności z tytułu udzielonych przez bank po 1.01.1997 r. gwarancji (poręczeń) spłaty kredytów (pożyczek), zakwalifikowanych do kategorii wątpliwych, na podstawie przepisów, o których mowa w ust. 3 – do wysokości nie większej niż 25% tej kwoty należności, na którą została utworzona rezerwa.

W odniesieniu do banków hipotecznych, które nabyły wierzytelności pod emisję listów zastawnych, kosztami uzyskania przychodów są rezerwy utworzone na pokrycie tych wierzytelności, pomniejszonych o wartość rezerw dotyczącą odsetek, prowizji i opłat (innych należności umownych), dotyczące:

- 1) wymagalnych, a nieściągalnych nabytych wierzytelności banku hipotecznego;
- 2) nabytych wierzytelności banku hipotecznego, zakwalifikowanych do kategorii wątpliwych, na podstawie przepisów, o których mowa w art. 16 ust. 3 – do wysokości nie większej niż 25% kwoty tej nabytej wierzytelności banku hipotecznego, na którą została utworzona rezerwa.

W odniesieniu zaś do banków realizujących program restrukturyzacji na podstawie odrębnych ustaw (wskazanych w art. 4a pkt 5 u.p.d.o.p.) kosztami uzyskania przychodów są rezerwy pomniejszone o wartość rezerw dotyczącą odsetek, opłat i prowizji, utworzone na pokrycie:

- 1) kredytów (pożyczek) zakwalifikowanych do kategorii straconych, na podstawie przepisów, o których mowa w art. 16 ust. 3;
- 2) należności z tytułu udzielonych przez bank po 1.01.1997 r. gwarancji (poręczeń) spłaty kredytów (pożyczek) zakwalifikowanych do kategorii „stracone”, na podstawie przepisów, o których mowa w art. 16 ust. 3;
- 3) kredytów (pożyczek) zakwalifikowanych do kategorii wątpliwych, na podstawie przepisów, o których mowa w art. 16 ust. 3 – do wysokości nie większej niż 50% tej kwoty kredytu (pożyczki), na którą została utworzona rezerwa;

- 4) należności z tytułu udzielonych przez bank gwarancji (poręczeń) spłaty kredytów (pożyczek) zakwalifikowanych do kategorii wątpliwych, na podstawie przepisów, o których mowa w art. 16 ust. 3 – do wysokości nie większej niż 50% tej kwoty należności, na którą została utworzona rezerwa.

W regulacji powinno się *expressis verbis* wyłączyć wartość odsetek, prowizji oraz innych opłat pobieranych przez bank od kredytobiorcy z uwagi na zmianę zasad tworzenia rezerw celowych w bankach. Konieczne jest zatem stworzenie takiej regulacji, która niezależnie od przyjętych przez banki zasad rachunkowości umożliwi jedynie zaliczenie do podstawy opodatkowania kosztów wynikających ze straty przez bank kapitału wynikającego z udzielonego kredytobiorcy kredytu, a zatem kwoty nie wyższej od udzielonego (przekazanego) kredytu (pożyczki), która nie obejmuje odsetek, prowizji oraz innych opłat wynikających z zawartej umowy kredytu (pożyczki) czy przewidywanych do poniesienia przez bank innych kosztów związanych z należnością kredytową. Analogiczne podejście należy odnieść do udzielonych przez bank gwarancji (poręczeń) spłaty kredytów i pożyczek. Wskazania wymaga, że prawo bilansowe reguluje kwestię początkowego ujęcia w sprawozdaniu finansowym instrumentu finansowego, którym jest należność banku z tytułu udzielonego kredytu. Należność ta jest ujmowana odrębnie od należności z tytułu odsetek, opłat, prowizji, które to należności powstają co do zasady po zawarciu umowy. Należności z wymienionych tytułów nie mogą zatem zwiększać należności banku *stricte* z tytułu udzielonego kredytu, będą natomiast stanowiły wierzytelność banku wobec kredytobiorcy. Tym samym kwotą kredytu zgodnie z przepisami pozostaje jedynie tzw. kapitał kredytu (pożyczki) pozostający do spłaty, bez należności z tytułu odsetek, opłat, prowizji, które są należnościami umownymi, tj. wynikającymi z umowy kredytu, a nie z udzielonego kredytu.

Koszt opisany w punkcie odnoszącym się do banków tiret trzecie dotyczy ewidentnie 25% kwoty należności, a nie tworzonej na nie rezerwy (która może być niższą wartością). W wyroku WSA w Warszawie z 14.10.2004 r., III SA 2293/03, M. Pod. 2004/11, s. 3, czytamy na ten temat: „Sąd opowiedziałby się za poglądem, że art. 16 ust. 1 pkt 26 lit. d u.p.d.o.p. [przepis uchylony – przyp. aut.] pozwala bankowi na zaliczenie do kosztów podatkowych 25% kwoty kredytów wątpliwych (a nie 25% rezerw na kredyty wątpliwe)”.

Jednocześnie zgodnie z art. 16 ust. 3g u.p.d.o.p. zaliczone do kosztów uzyskania przychodów rezerwy, o których mowa wyżej, oraz odpisy aktualizujące, o których mowa w art. 38b, utworzone na kredyty (pożyczki) objęte umową o subpartycypację podlegają pomniejszeniu o wartość kwoty ze zbycia praw do strumienia pieniądza z tytułu kredytów (pożyczek) w ramach umowy o subpartycypację. Te rezerwy i odpisy utworzone na niespłaconą część kredytu (pożyczki) są jednak kosztem uzyskania przychodów w tej części, w jakiej przychody ze zbycia kredytu (pożyczki) na podstawie umowy o subpartycypację zostały wykazane na podstawie art. 12 ust. 4 pkt 15 lit. c u.p.d.o.p.

Również w tym przypadku uprawdopodobnienie nieściągalności tych wierzytelności przy tworzeniu rezerw zdefiniowano w ustawie w stosunku do:

- 1) wymagalnych, a nieściągalnych kredytów (pożyczek) tworzonych przez jednostki organizacyjne uprawnione na podstawie odrębnych ustaw regulujących zasady ich funkcjonowania do udzielania kredytów (pożyczek);
- 2) wymagalnych, a nieściągalnych należności z tytułu udzielonych przez bank po 1.01.1997 r. gwarancji (poręczeń) spłaty kredytów i pożyczek;
- 3) w bankach hipotecznych – wymagalnych, a nieściągalnych nabytych wierzytelności banku hipotecznego.

Uprawdopodobnienie nieściągalności wierzytelności w ww. przypadkach następuje, gdy:

- 1) dłużnik zmarł, został wykreślony z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, postawiony w stan likwidacji lub została ogłoszona jego upadłość albo
- 2) zostało otwarte postępowanie restrukturyzacyjne lub został złożony wniosek o zatwierdzenie układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu, o którym mowa w pr. res., lub zostało wszczęte postępowanie ugodowe w rozumieniu przepisów o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków, albo
- 3) opóźnienie w spłacie kapitału kredytu (pożyczki) lub odsetek przekracza 12 miesięcy, a ponadto:
  - a) wierzytelność jest kwestionowana przez dłużnika na drodze powództwa sądowego albo
  - b) wierzytelność została skierowana na drogę postępowania egzekucyjnego, albo
  - c) miejsce pobytu dłużnika jest nieznanne i nie został ujawniony jego majątek mimo podjęcia przez wierzyciela działań zmierzających do ustalenia tego miejsca i majątku;
- 4) wierzytelności, o których mowa w ust. 1 pkt 26 lit. c tiret pierwsze i drugie oraz pkt 26c lit. c tiret pierwsze i drugie, są związane z realizacją programu restrukturyzacji na podstawie odrębnych ustaw;
- 5) należności z tytułu udzielonych kredytów (pożyczek) lub należności z tytułu udzielonych gwarancji (poręczeń) spłaty kredytów (pożyczek) lub nabytych wierzytelności banku hipotecznego zostały na podstawie przepisów, o których mowa w ust. 3, zakwalifikowane do kategorii wątpliwych lub wymienione w ust. 1 pkt 26c lit. a tiret trzecie i czwarte, lit. b tiret drugie, lit. c tiret trzecie i czwarte.

Sądy twierdzą, że analogicznie do odpisów aktualizujących powyższy katalog uprawdopodobnienia nieściągalności jest katalogiem otwartym. Nie oznacza to całkowitej dowolności w dokumentowaniu uprawdopodobnienia. Wyrok WSA w Warszawie z 8.02.2005 r., III SA/Wa 1875/04, M. Pod. 2005/3, s. 3, zawiera stwierdzenie:

„1. Warunkiem zaliczenia do kosztów podatkowych rezerwy utworzonej na pokrycie wierzytelności nieściągalnej jest należyte uprawdopodobnienie nieściągalności tej wierzytelności. Ciężar uprawdopodobnienia spoczywa na podatniku.

2. Wyliczenie przesłanek uprawdopodobnienia zawarte w ustawie z 15.02.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych [...] nie jest wyliczeniem wyczerpującym. Nie oznacza to jednak, że do uprawdopodobnienia wystarczy samo tylko zapewnienie podatnika, że próbował ściągnąć wierzytelność od dłużnika”.

Uprawdopodobnienie nieściągalności wierzytelności w sposób opisany powyżej odbywa się najczęściej w **momencie tworzenia rezerwy**. W takiej sytuacji w tym samym czasie następuje rozliczenie kosztu uzyskania przychodów. Nie ma jednak przeszkód, **by rozliczyć ten koszt w późniejszym okresie rozliczeniowym**. W piśmie Izby Skarbowej w Katowicach – Ośrodek Zamiejscowy w Bielsku-Białej z 11.01.2006 r., PBB1/421-90/05, LEX nr 5323, stwierdzono, że: „Podatnik ma prawo do zaliczenia do kosztów uzyskania przychodów w bieżącym roku podatkowym rezerw na wierzytelności z tytułu pożyczek lub kredytów, jeżeli ich nieściągalność została uprawdopodobniona w latach wcześniejszych, a utworzona uprzednio rezerwa nie była uznana za koszty uzyskania przychodów w latach poprzednich”.

Jednocześnie zgodnie z art. 16 ust. 3c u.p.d.o.p. nie ma miejsca ograniczenie ujmowania w kosztach rezerw na pokrycie wierzytelności, których nieściągalność została uprawdopodobniona, w przypadku rezerw utworzonych na pokrycie kredytów (pożyczek), gwarancji (poręczeń), które zostały udzielone z naruszeniem prawa, przy czym naruszenie to powinno być stwierdzone prawomocnym wyrokiem sądu.

III. Wypłata dywidend na rzecz komplementariusza spółki komandytowo-akcyjnej oraz komandytowej

Zasady opodatkowania dywidendy wypłacanej przez SKA oraz spółki komandytowe komplementariuszom regulują przepisy art. 22 ust. 1a–1e u.p.d.o.p. Zryczałtowany podatek 19% naliczany od dywidendy pomniejsza się o kwotę odpowiadającą iloczynowi procentowego udziału komplementariusza w zysku tej spółki i podatku należnego od dochodu tej spółki, obliczonego zgodnie z art. 19, za rok podatkowy, z którego pochodzi przychód z tytułu udziału w zysku. Jeśli więc SKA lub spółka komandytowa nie korzysta ze zwolnienia z podatku dochodowego, to w praktyce komplementariusz nie zapłaci zryczałtowanego podatku od otrzymanej dywidendy.

Przykład 1:

Spółka komandytowa uzyskała w roku podatkowym dochody w wysokości 1 000 000 zł. Musiała z tego tytułu zapłacić 19% podatku, czyli 190 000 zł. Kwotę czystego zysku podzielono między wspólników. Komplementariuszowi mającemu 1% prawa do udziału w zyskach przypadł 1% z 810 000 zł, czyli 8100 zł. Spółka komandytowa powinna potrącić $19\% \times 8100 \text{ zł} = 1539 \text{ zł}$ podatku. Jednak podatek przypadający na komplementariusza, zapłacony już przez spółkę komandytową, wynosi $190\,000 \text{ zł} \times 1\%$, czyli 1900 zł. Po zmniejszeniu o tę kwotę 1539 zł otrzymujemy 0 zł do zapłaty.

Na okoliczność opisaną w przykładzie wprowadzono ust. 1b, który stanowi, że kwota pomniejszenia wskazana wyżej nie może przekroczyć kwoty podatku obliczonego zgodnie z ogólnymi zasadami. Zatem różnica wynikająca z wyliczeń opisanych w przykładzie wynosi 0 zł. Komplementariusz miałby potrącony podatek ryczałtowy tylko wtedy, gdyby SKA lub spółka komandytowa korzystała ze zwolnienia z podatku od osób prawnych. Jeszcze korzystniej będzie opodatkowany komplementariusz, gdy jego spółka płaci 9-procentowy podatek CIT.

Przykład 2:

Spółka komandytowa uzyskała w roku podatkowym dochody w wysokości 1 000 000 zł. Musiała z tego tytułu zapłacić 9% podatku, czyli 90 000 zł. Kwotę czystego zysku podzielono między wspólników. Komplementariuszowi mającemu 1% prawa do udziału w zyskach przypadł 1% z 910 000 zł, czyli 9100 zł. Spółka komandytowa powinna potrącić $19\% \times 9100 \text{ zł} = 1729 \text{ zł}$ podatku. Podatek CIT przypadający na komplementariusza, zapłacony już przez spółkę komandytową, wynosi $90\,000 \text{ zł} \times 1\%$, czyli 900 zł. Zatem spółka potrąci komplementariuszowi $1729 - 900 = 829 \text{ zł}$. Łączne obciążenie komplementariusza podatkami wynosi $900 + 829 = 1729 \text{ zł}$. Zatem w stosunku do dochodu brutto stanowiącego 10 000 zł ($1\% \times 1\,000\,000 \text{ zł}$) podatek skumulowany wynosi 17,29% i jest obciążeniem niższym, nawet w porównaniu z opodatkowaniem podatkiem dochodowym od osób fizycznych.

Opisany sposób pomniejszania zryczałtowanego podatku stosuje się również, gdy dochody SKA lub spółki komandytowej, z których wypłacana jest dywidenda, zostały uzyskane w latach wcześniejszych (innych niż rok poprzedni). Jednak takiego obniżenia podatku możemy dokonywać na podstawie podatku płaconego przez SKA lub spółkę komandytową od dochodów uzyskanych w okresie, który się jeszcze nie przedawnił (5 lat, licząc od końca roku podatkowego następującego po roku, w którym zysk został osiągnięty).

W przypadku gdy podatek ryczałtowy od dochodu komplementariusza jest naliczany przy likwidacji SKA lub spółki komandytowej lub z powodu wystąpienia komplementariusza z takiej spółki, dokonujemy obniżenia tego podatku na analogicznych zasadach (zapłacony podatek

od niewypłaconych zysków). W przypadku podatnika będącego komplementariuszem w kilku SKA lub spółkach komandytowych pomniejszenia podatku ryczałtowego dokonujemy odrębnie dla każdej z tych spółek. Nie ma więc możliwości skorzystania z ujemnej różnicy opisanej w przykładzie powyżej w stosunku do innej SKA lub spółki komandytowej, która nie płaci podatku dochodowego, korzystając ze zwolnienia.

Obecnie opodatkowanie komplementariuszy spółek komandytowych jest bardzo konkurencyjne, ale wątpliwości budzi sposób rozliczenia przy zaliczkowym wypłacaniu zysków. Administracja podatkowa uważa, iż nie ma mowy o potrąceniu CIT w takim przypadku, ponieważ nie jest znany ten podatek. Dotychczasowe wpłaty podatku dochodowego od osób prawnych stanowią tylko zaliczki. Zatem w przypadku wypłat zaliczek na poczet zysku spółki komandytowej uzyskany przez komplementariusza z tego tytułu przychód podlega opodatkowaniu bez pomniejszania podatku płaconego przez komplementariusza o „przypadający” na niego podatek należny spółki komandytowej. Z ulgi tej będzie można skorzystać dopiero po ustaleniu kwoty rocznego podatku należnego ww. spółki. Po ustaleniu kwoty CIT-8 należy według KIS złożyć wniosek o stwierdzenie nadpłaty i rozliczyć wpłacony podatek od dywidendy, odejmując od niego uiszczony CIT-8, przypadający na wypłacone zyski komplementariuszowi. Zupełnie inne stanowisko zajmują sądy administracyjne.

W uzasadnieniu wyroku NSA z 3.12.2020 r., II FSK 2048/18, LEX nr 3121964, czytamy: „Jeżeli do obliczenia wysokości podatku od komplementariusza (...) konieczne jest poznanie wysokości podatku należnego SKA, to obowiązek podatkowy komplementariusza powstały z chwilą wypłaty mu zaliczki na poczet udziału w zyskach przekształci się w zobowiązanie podatkowe w momencie obliczenia dochodu tej spółki (...). Dopiero wówczas znana będzie wysokość podatku do zapłaty przez komplementariusza. W konsekwencji w tym momencie płatnik będzie mógł zrealizować swój obowiązek w postaci obliczenia podatku, zaś w dalszej kolejności pobrania go i wpłacenia właściwemu organowi podatkowemu. Tylko w taki sposób płatnik zrealizuje (...) obowiązek pobrania podatku z uwzględnieniem zasad określonych w art. 30a ust. 6a–6e u.p.d.o.f. Wypłacając komplementariuszom w trakcie roku podatkowego zaliczki na poczet zysku, spółka komandytowo-akcyjna nie ma obowiązku pobierania zryczałtowanego podatku dochodowego. (...) Ustawodawca w zakresie tego podatku nie wprowadził obowiązku pobierania zaliczek przez płatnika, zaś obliczenie wysokości podatku powinno odbywać się według zasad określonych w art. 30a ust. 6a u.p.d.o.f. Jest to natomiast możliwe dopiero po obliczeniu podatku należnego spółki komandytowo-akcyjnej za rok podatkowy, z którego przychód z tytułu udziału w zysku został uzyskany (...)”. Od daty tego wyroku ukazało się wiele orzeczeń wojewódzkich sądów administracyjnych zajmujących identyczne stanowisko, np. wyroki WSA w Gliwicach: z 15.12.2021 r., I SA/Gl 963/21, LEX nr 3288532; z 15.12.2021 r., I SA/Gl 974/21, LEX nr 3288717, czy też z 26.01.2022 r., I SA/Gl 954/21, LEX nr 3306885. Wszystkie wyroki zostały jednak zaskarżone przez KIS i obecnie oczekujemy na rozstrzygnięcie w formie serii orzeczeń NSA. Z pewnością wtedy sprawa opodatkowania zaliczkowych dywidend u komplementariusza ulegnie ostatecznemu wyjaśnieniu.

IV. Zwolnienie z podatku dochodowego przychodów z udziału w zyskach osób prawnych

1. Zysk z posiadania minimum 10% udziałów w spółce

Artykuł 22 ust. 4 u.p.d.o.p. zwalnia z podatku dochodowego przychody z tytułu dywidend lub inne przychody z udziału w zyskach osób prawnych. Od 1.01.2018 r. przychody te są wymienione literalnie w art. 7b ust. 1 pkt 1 lit. a, f i j:

CIT. Podatki i rachunkowość to jedyny na rynku komentarz do ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, który omawia łącznie zagadnienia podatkowe i rachunkowe. Publikacja pomoże księgowym, doradcom podatkowym i biegłym rewidentom uniknąć błędów przy rozliczaniu tego podatku.

W książce szczegółowo przedstawiono najnowsze zmiany dotyczące m.in.:

- zasady opodatkowania fundacji rodzinnej,
- rozliczania podatku w ramach „Estońskiego CIT”,
- dokumentacji transakcji podmiotów powiązanych,
- podatku od przeliczanych dochodów,
- minimalnego podatku dochodowego,
- opodatkowania spółek holdingowych.

W książce porównano regulacje podatkowe z przepisami ustawy o rachunkowości, pozwala to ocenić i wybrać poprawny sposób rozliczenia rachunkowego i podatkowego.

Autorzy zamieścili praktyczne przykłady rozliczeń rachunkowych. Opisali także zmiany prawne wprowadzone w ramach pakietu dla przedsiębiorców, mającego ograniczyć skutki recesji wywołanej pandemią koronawirusa.

W przypadku kontrowersyjnych zapisów ustawy wskazano dominującą linię orzecznictwa. Jednocześnie rachunkowa analiza przepisów dokonana w komentarzu ułatwi poprawne ujmowanie zdarzeń gospodarczych w księgach rachunkowych.

Paweł Małecki – doktor inżynier; doradca podatkowy, posiada uprawnienia do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych; prowadzi kancelarię doradztwa podatkowego; jest wykładowcą z tej dziedziny m.in. na szkoleniach doradców z Krajowej Izby Doradców Podatkowych i w Stowarzyszeniu Księgowych w Polsce; autor wielu publikacji z zakresu prawa podatkowego (w tym komentarzy do ustawy o podatku od towarów i usług oraz ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych).

Małgorzata Mazurkiewicz – biegły rewident, inżynier; wykładowca z zakresu prawa podatkowego i rachunkowości m.in. w Stowarzyszeniu Księgowych w Polsce; egzaminator w Komisji Egzaminacyjnej dla kandydatów na biegłych rewidentów; doświadczenie i praktyczną wiedzę zdobywała, pracując jako główny księgowy oraz dyrektor finansowy w spółkach międzynarodowych.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL
WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

WOLTERS KLUPER POLECA

**PRZEGLĄD
PODATKOWY**

CENA 369 ZŁ (W TYM 5% VAT)